

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
 Naročnina četrletno 15 din
 za pol leta 30 din
 za vse leto 60 din
 Posamezne številke 1,50 din
 V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 14. julija 1959.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
 Poštočkovni račun:
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo
 Oglasi po tarifu
 Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Dr. Vladko Maček

V zadnji številki je »Slovenija« predstavila svojim bralcem podobo politika, ki je tako imenovano politiko drobtin ali oportunistno politiko brez globlje ideologije izvedel do skrajnosti in postavil z vsem svojim delom za take politike naravnost vzor. Tak politik je bil pokojni dr. Mehmed Spaho. Sedaj mora »Slovenija« predstaviti podobo politika popolnoma drugega kova, podobo politika globljega političnega programa, podobo politika, ki za ta osnovni program prezira vse drobtinice in drobtine in se drži dosledno tega, ali izpolnitev njegovih osnovnih zahtev ali pa nič. Tak politik je predsednik HSS, predstavnik vsega bratovskega hrvaškega naroda, ki se ravno sedaj živahno pripravlja, da praznuje v nekaj dneh primerno njegovo 60 letnico.

Dr. Vladko Maček, ki je po smrti Stjepana Radića priznan voditelj vse hrvaške politike, na svoji politični poti ni imel z rožicami postlano. Njegovo politično prepričanje in njegov program, ki so ga vsi Hrvatje skoraj brez izjeme enodušno priznali, je namreč našel hud odpor pri tedanjih mogočnikih, in dr. Maček je z daljšim zaporom moral pokazati, da s programom odkrito misli.

Njegovi nasprotniki so bili različnih vrst: najhujši so zahtevali, da ga je treba kot veleizdajalca napraviti neškodljivega; drugi — posebno med Slovenci jih je bilo mnogo takih — so ga imeli za fantasta, utopista, nepraktičnega politika, ki je v škodo ne samo Hrvatom, ampak tudi nam Slovincem. Tretji, to so skrajni opozicionalci v njegovih lastnih vrstah, so ga imeli za premehkega, prepopustljivega, preflepmatičnega, ki nič ne stori, tako da gre ves razvoj praktično popolnoma v nasprotno smer, kakor pa bi bilo treba po njegovem programu.

Dr. Maček je ostal nasproti vsem svojim kritikom in sodnikom popolnoma miren. Vsak njegov razgovor je izzvenel v misli, da velja prav posebno za politično življenje pregovor, da dobra stvar potrebuje časa. V politiki so neučakani nesirneži najbolj nevarni. On se ravno tako ni dal oplašiti od najhujših sovražnikov, kakor se ni dal zbegati od takih nesirnih prijateljev. Vedno je bilo očitno, da mu ni glavno to, da doseže uspehe on, da jih le gotovo doseže njegov narod.

Tudi tisti slovenski kritiki njegovega nepraktičnega zadržanja v prejšnjih letih bi se danes z grozo spomnili, v kakšnem položaju bi bila tudi naša stvar, ako bi se bil dr. Maček polakomnil drobtinice. — on bi bil morda dobil celo štruklje — in če bi bil opustil nepraktično načelno politiko.

Sedaj ob 60 letnici za izključno praktične politike ne more pokazati političnih uspehov, ne more se predstaviti kot bivši ali upokojeni minister, predstavi se pa lahko kot tisti, ki mu je večkrat celotni hrvaški narod izrekel neomejeno zaupanje in to ne s pomočjo in v senci režimske milosti, ampak v okoliščinah, da so bili premnogi za to zaupanje odstavljeni, premeščeni ali drugače poplačani.

Tudi denarja si ni mogel napraviti s svojo politiko, na drugi strani je pa prepričal tudi svoje bivše najhujše nasprotnike, da ne zahteva nič neupravičenega, da so njegove zahteve izvedljive, da je sporazum z njim potreben ne samo za Hrvate, ampak ravno tako za Srbe in Slovence.

V času, ko je potrebna ureditev naše hiše, ker se v zunanji politiki zbirajo nevarni oblaki in niso izključene velike nevihte, ki terjajo od nas dobre pripravljenosti, se brez izjeme povsod priznava, da je dr. Maček dober Slovan, da je dober domoljub. Zgodovina bo o dr. Mačku pisala, da je bil tedaj, ko se je vse pripogibalo in lomilo, tedaj, ko so se barve menjale, kakor kadar posije sonce v kalužo, ostal skozi in skozi dosleden, da ga ni ne nevarnost, ne ječa, ne prilizovanje in ne ponujanje časti in dobrot preokrenilo niti na levo niti na desno.

Hodil je neprijetno pot načelne politike. Taka pot ne prinaša ne mane, ne jerebic, na taki poti ni časti, ni odlikovanj, ne za vojskovodjo in ne za njegove zveste. Pot oportunističnega politika je drugačna. Na njegovi poti morajo biti neprestano circenses, da ljudje izgube izpred oči, da je pot prav za prav vijugasta, da prav za prav ne vodi nikamor.

Dr. Mačku želimo prav toplo tudi v svojo lastno korist, da se njegova naravnost držeča pot res kmalu približa prvemu glavnemu cilju.

Osnovne misli dr. O. P.

Za reševanje našega notranjega vprašanja je treba, da se izvedejo brez odloga potrebne preosnove glede na vodstvo uprave, izvršilne oblasti in zakonodajne oblasti.

S tem stavkom začenja dr. Pirkmajer »osnovne misli« svojih »glavnih načel naše notranje preureditve«. V oči nam pade pri tem okolnost, da razlikuje dr. P. pač med »upravo« in med »izvršilno oblastjo«, kar nasprotuje naukom, ki smo jih sprejemali na ljubljanski univerzi, da pa po drugi strani ne omenja med vrstami državne oblasti tretje, ki bi bila potrebna preosnove, namreč sodstva. Sodstvo torej po njegovem mišljenju lahko ostane, kakršno je. Tako nam že prvi stavek razmišljanj dr. P. razgrinja značilno mejo, v kateri se gibljejo ne samo njegove »osnovne misli«, temveč tudi njegove »izvedene misli«. Ta meja je v okolnosti, da gleda na bolezen našega sedanjega — bolj točno rečeno: dosedanjega — stanja z očmi upravnega človeka, še celo samo z očmi upravnega pravnikarja. Odsevi boleznih tega stanja na sodstvo so mu očitno neznan področje ali pa jih preprosto ne občuti.

Ta pomanjkljivost njegovih načel ograža v veliki meri mogočnost, da se sprejmejo ta načela kot splošni prerez potreb za preosnovo stanja v razpravo. Navzlic temu je treba vzeti poizkus dr. P. resno, in posebno ne smemo tajiti, da pri naša zlasti v upravni stroki veliko dragocenih na-

vodil, katerih skupna napaka je pač, da se tičejo le drobiža, ne pa odločilnih in osnovnih stvari.

Pri nadaljnji oceni njegovih »osnovnih misli« bomo imeli priložnost, pokazati in opozoriti na umestnost mnogoterega tega drobiža.

Navedimo najprej, kako določa dr. P. osnovne misli. Takole pravi:

Ustvariti je treba sestav, ki bo sam izključeval možnost plemenske nadvlade in ki bo nujal poročstva za stvarno, nepristransko in pošteno izvrševanje vseh državnih poslov in kazenske nasledke za nasprotno delovanje. V ta namen je treba upoštevati naslednje osnovne misli:

a) zavarovati je treba enako obravnavanje tako vseh delov državne skupnosti, kot vsakega posameznega državljanca, in z najstrožjimi ukrepi je treba poročstvovati za enakopravnost vseh državljanov na vseh področjih državnega življenja, zlasti kar se tiče obremenitve in dolžnosti nasproti državi, naravno pa tudi glede pravic;

b) poročstvovati je treba za pravično udeležbo vseh delov zemlje in naroda pri izvrševanju državnih poslov. V ta namen je treba, da so zastopani Srbi, Hrvati in Slovenci tako pri vodstvu države, to je v osrednji službi in pri osrednjih ustanovah, kot tudi na vodilnih mestih na tak način, da se ne bodo smeli zaradi samega sestava

šteti niti Hrvati, niti Slovenci, naravno pa tudi ne Srbi za zapostavljene;

e) v izvršilni službi morata biti zakon in pravica osnova in razlog za izvrševanje poslov oblasti. Zavarovati je treba pravično in hitro reševanje zadev. Upravo je treba osvoboditi vsakega strankarskega vpliva, zlasti pa protekcionizma in nepotizma. Proti zlorabi oblasti, proti nepravilnemu izvrševanju oblastvenih poslov brez ozira na uradni položaj prizadetih organov, vstevši ministre in bane, kakor tudi proti nezakonitostim iz zle namere ali iz nevarnosti je treba predvideti najstrožje kazenske posledice. V tem oziru naj so vsi organi pod nadzorstvom javnosti in parlamenta. Za preprečevanje zlorab in nezakonitosti ter za preganjanje korupcije pri izvrševanju javnih poslov je treba ustvariti posebno, od vlade neodvisno ustanovo;

č) s solidarnim (sindikalnim) poročstvom države je treba po uradni dolžnosti odškodovati državljanca za vsako stvarno škodo, ki jo utrpijo zaradi tega, ker javni organ ne dela ali ker dela nezakonito ali ker je strokovno nesposoben;

d) državno delovno (interesno) območje je začrtano po zakonu in se ne da razširiti z nikakršno samovoljo organov. V zasebno-pravnih razmerjih nasproti državljanom nima država predpravice razen primerov zakonite razlastitve. Netočno izvrševanje dogovorjenih obveznosti po državi povzroči polac odškodnine brez kakršnih koli stroškov za stranko, kakor tudi kazni za organa, ki za škodo odgovarja. Država kot erar ne sme v nobeni obliki zahtevati od državljanca nič in državljan ni dolžan plačati nič, česar ni zakon jasno in izrečno naložil v plačilo. V primeru spora se ne smejo tolmačiti odredbe zakona ekstenzivno, niti se ne sme razširjati s pravilniki ali navodili obveznost čez tisto mero, ki poteka nesporno iz besedila zakona. To velja tudi glede samoupravnih dajatev;

e) v fiskalnih sporih z državljanom se država ne sme pojavljati kot nosilec oblasti, temveč je dolžna iskati svoje pravice pred upravnimi sodišči le kot stranka. Država mora vrniti uradoma nezakonito pobrane dajatve, vstevši pristojbine, in z obrestmi. Za prekršitev takega predpisa morajo obstajati strogi kazenski posledki;

f) pravnost, zakonitost in pravičnost v državni upravi mora biti popolnoma zavarovana po preosnovi upravnega sodstva;

g) posebni odbor ministrov »za koordinacijo državnih poslov« se mora brigati za sporazumno reševanje vseh važnih državnih poslov.

Razčlenitev teh osnovnih misli podaja predvsem dve, po dr. P. očitno glavni smeri in prizadeve preosnove. Sestav, ki naj bo sad te preosnove, naj bo tak, da bo že kar sam izključeval mogočnost plemenske nadvlade po eni strani, prav tako pa tudi že kar sam nujal poročstva za pravično izvrševanje vseh državnih poslov in kazenske posledke za prekršitev takega izvrševanja.

Dr. P. načinja predmet torej z domnevo, da dosedanji sestav ne ustreza niti prvi, niti drugi prizadevi. Drago nam je, da se v tem oziru srečamo z dr. P. pri natančno istem mišljenju. Obžalujemo samo, da je dr. P. tega mišljenja šele leta 1959., prej pa je utegnil, na primer kot člen preosnovne komisije v notranjem ministrstvu ali kot podban videti v tistih, ki so se dokopali do tega mišljenja pred njim, rušilce državne misli in stavbe. To pa naj nas sedaj ne razdvaja, temveč poskušajmo razčleniti posamezne osnovne misli, s katerimi hoče dr. P. nakazati sredstva v dosego obeh prizadev preosnove.

Skoraj vsa, od njega naštetih sredstva so odmišljene splošnosti v železni obliki in ne oblikujejo vidnega izida. Če pravim, zavarovati je treba enako obravnavanje vseh delov skupnosti in vsakega posameznika na vseh področjih državnega življenja, pri pravicah in dolžnostih, povem predvsem načelo, ne pa sredstva za dosego tega

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško periló, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

načela. Nakazilo sredstva za doseg načela pa je v danih razmerah zato še posebej nujno, ker se načelo samo razglasa že od nastanka države kot veljavno. S tem pa ni rešen spor z resnico, do katere se je dokopal tudi dr. P. Prvo sredstvo, ki ga on omenja, je torej samo določitev vodila, katero se nam zdi po sebi umevno. Kljub temu priznavamo v določitvi vodila neutajljiv napredek. Dr. P. ne pravi namreč samo »veljati mora«, temveč veli »zavarovati je treba ali poroštvovati je treba za«. Ti izrazi pa vendarle rahlo že namigujejo na isto potrebo, ki obstaja: za resnično vodila enakopravnosti nimamo danes prav nobenega zavarovanja, prav nobenega porošstva. Priznanje obstajanja te potrebe po dr. P. nam je dragoceno.

S priznanjem obstajanja potrebe se ni izdano sredstvo za zadostitev potrebi. Nakazilo sredstva za gornjo potrebo torej manjka. Pri prvi točki doseženi napredek se z veliko doslednostjo ponavlja tudi pri nadaljnjih točkah, tako da smemo reči, da je pomanjkanje zavarovanja in poroštev za teoretično priznana splošna vodila današnje državne stavbe odločilno dognanje dr. P., na katero je naslonil svoja »glavna načela notranje preureditve«. Videli bomo, da je to dognanje dobro izkoristil.

V drugi točki se dotika dr. P. predmeta, katerega važnost v njegovih očeh nam je domača že iz njegovega znanega sestavka v mesečniku »Misel in delo«: gre za vprašanje udeležbe in enakopravnosti v udeležbi pri vodstvu države, v osrednji službi, pri osrednjih ustanovah, na vodilnih mestih. V tem vprašanju vidi dr. P., kakor vemo iz tistega sestavka, celo večjo važnost, kakor v vprašanju same upravne preosnove. Po določnem zapletu njegovega gledanja ima celo prav. Rešitev enakopravne udeležbe Slovencev, Hrvatov in Srbov pri vodstvu države, v osrednjih službah, pri osrednjih ustanovah in na vodilnih mestih je neizvedljiva v okviru — preosnove, ki bi bila samo — upravna.

Zato si je res zelo težko predstavljati rešitev vprašanja enakopravnosti v vodstvu pri zgolj upravni preosnovi. Da pa ni izvedljiva, dokazuje 6. januar, ki je bil uradno proglašen za — upravno preosnovo, ne da bi to bil.

Z veliko izvedenostjo razpolaga dr. P. pri obravnavanju pomanjkljivosti sedanje upravne delavnosti. Zato tudi točno nakazuje tiste potrebe, ki spadajo med naloge resnične upravne preosnove. Dobro je povedano to, da morata biti zakon in pravica podstav in razlog za izvrševanje poslov oblasti. Da poudarja to v upravnopravnih seminarjih celo naših univerz samo po sebi umevno vodilo, kaže, da mu — bržčas tudi lastna — praksa daje za to povoda. Pri današnjem stanju se v resnici dostikrat poraja vtisk, da sta zakon in pravica samo pokrivalo za izvrševanje poslov oblasti, ne pa osnova, kaj šele razlog. Prav tako bi se dale napisati debele strani o vročini potrebe zavarovanja pravičnega in hitrega reševanja zadev. Ali od ministrstev, pri katerih se gomilijo najmalotnejše zadeve popolnoma krajevnega pomena, na primer vprašanje, ali naj bo planinska kočna na Smrekovcu prosta gostilniških pristojbin ali ne, ali od državnega sveta, pri katerem se grmadijo tožbe proti neštevilnim razpisom številnih ministrstev, bi bilo naravnost krivično zahtevati vsaj hitro reševanje.

Osvoboditev uprave od strankarskega vpliva je mogoča z eno samo potezo, ki je povrh vsega še splošno znana. Uvesti je treba samo stalnost uradništva, avtonomno kvalificiranje uradništva in oddajanje prostih mest z razpisom, pa bo pokopan v najkrajšem času vsakteri strankarski vpliv, vsakteri protekcionizem, vsakteri nepotizem. To misel ponavljamo seveda, ne da bi s tem hoteli odstaviti z dnevnega reda potrebo, da odločajo o vsem, kar se tiče uradništva, pokrajine, v katerih uradništvo uraduje. Na tem mestu nam gre samo za ugotovitev, da tako splošno znanega sredstva za osvoboditev uradništva — za to osvoboditev namreč gre, kadar govorimo o osvoboditvi uprave — doslej še nihče ni uresničil, čeprav je nenehoma zagotavljal, da mu je neodvisna uprava in uradništvo naravnost življenjski živec.

Mogoče najdalje segajo dr. P. prizadevanja proti korupciji, za njeno odstranitev, proti zlorabi oblasti in za neomejene kazenske nasledke za službene zlorabe. Kajti na tem področju poudarja ne samo to, da velja uvesti kazni brez razlike na položaj prizadetega organa, ne vključuje samo ministrov in banov med tiste, ki jim pretijo najstrožje sankcije, temveč isti zlorabo oblasti celo s poklicno nesposobnostjo za opravljanje posla in isti celo zlonamerno nezakonnost z ono, ki nastaja iz malomarnosti. V tem utira — to mu radi priznamo — vsaj za našo javnost povsem nova pota. Vendar se pri sredstvih vsa ta vznema razblinja. Zahteva namreč, da so v tem oziru javni organi pod nadzorstvom javnosti in parlamenta. Zahteva namreč tudi to, da se za preprečevanje takih dejanj in za preganjanje korupcije osnujejo posebne, »od vlade neodvisne ustanove«.

Glede na tako opisana sredstva opozarjamo, da smo imeli pod režimom vidovdanske ustave bombastično strog zakon proti korupciji in o ministrski odgovornosti in da imamo še danes, celo samo od leta 1929. dalje, izredno strog zakon proti službenim zlorabam, namreč kazenski zakonik. Prav tako moramo opozoriti, da sodijo ministri po zakonu o vrhovni državni upravi kolegiji, ki niso odvisni od vlade, in da tudi kazenska sodišča po pozitivnem, to je po zapisanem pravu niso odvisna od vlade. Ali, če je hotel dr. P. reči, da današnje stanje ne zadovoljuje, mu moremo samo pritrditi. Zakaj torej naj bi se tudi v bodoče zavarovali pred zlorabami in korupcijo, oziroma celo pred neznanjem in pred malomarnostjo z istimi sredstvi, kot jih že imamo, pa z njimi nismo zadovoljni? Kaj hoče dr. P. reči, ko postavlja vodilo, da država »po uradni dolžnosti« povrne vsako škodo, če ne pove, kake vrste činitelj bo ugotovil, da je nastopil trenutek »uradne dolžnosti«, če trdi sočasno, da boji za take zadeve od vlade neodvisna posebna ustanova, in sočasno, da se povračuj škoda »po uradni dolžnosti«, katero zamore vendar naložiti upravni oblasti navsezadnje spet samo vlada?

Pri sredstvih nam torej dr. P. spet odreče. In vendar je težišče iskanja izhoda iz stanja v določiti sredstev, v učinkovitosti sredstev, da dosežemo uresničenje tistih vodil, katerih spoštovanje še ni bilo nikdar preklicano. Dr. P. kot eden izmed stebrov za pogoje obstoječega stanja bi pač smel — navzlic težavam, ki jih ne tajimo, kadar gre za javno izražanje misli — precej svobodneje razložiti značaj in vrsto vsaj tistih ustanov, ob katerih se bo v bodoče razvila zloraba službe, nevednost pri poklicu, malomarnost pri delu in korupcija sploh.

V precejšnji meri revolucionaren je dr. P. tam, ko določa »interesno območje države«. To mu je začrtano z zakonom. Medtem ko veli sedanji red,

da se upravlja država po odredbah ustave, zahteva dr. P., da bodijo meje upravnih pravic začrtane v zakonu tako strogo, da jih niti izvršilne odredbe pod stvarno odgovornostjo države ne smejo prekoračiti. Država tudi pred upravnimi sodišči — zakaj ne tudi pred rednimi sodišči — ne sme biti več kot stranka, to je ne več kot nasprotna stranka. Nobena dajatev ne sme biti predpisana drugače kot z zakonom. Dr. P. izključuje — očitno, ker pozna sedanjo, temu nasprotno prakso — da bi smela biti kaka dajatev predpisana s preprostim tolmačenjem zakona ali celo z navodili, »uputami«. Bravo, kajti dandanes skoraj ni več dajatev, ki ne bi bila predpisana kar z »uredbo« ali celo kar z razpisom finančne oblasti, ki ima na primer v zakonu o neposrednih davkih ali v zakonu o sodnih taksah trajno pooblastilo, s preprosto razlago izzvati popolnoma nove pristojbinske primere ali davčno prakso. Zelo umesten je tudi domislek, da mora država povrniti ne samo nezakonito izterjane dajatve, temveč tudi takse, ki jih je moral plačati državljan, da je v sporu z državo izposloval sodni izrek, ki mu daje prav. Koliko policijskih kazni bi že vnaprej odpadlo, če bi tak predpis že veljal!

Preosnove upravnega sodstva, ki mu je poroštvó za pravnost, zakonitost in enakopravnost v državni upravi, se dotika dr. P. komaj toliko, da jo omenja. Nemogoče si je zamisliti, kako si to preosnovo predstavlja, kar moramo tembolj obžalovati, ker tega zametka pozneje ne izvede v nobeni obliki. Postavili bi lahko nešteto vprašanj samo na tem področju, pa še ne bi vedeli, ali po mišljenju dr. P. spadajo v omenjeno preosnovo. Ali misli na primer na okolnost, da sodniki upravnih sodišč ali državnega sveta niso sodniki v smislu ustave, temveč vsak čas odstavljivi upravni uradniki? Ali misli na to, da imajo upravna sodišča premalo dela, državni svet pa preveč? Ali se vprašuje, kako je v praksi z učinkovanjem razsodb upravnih sodišč ali državnega sveta? Kako naj se to učinkovanje v bodoče uresniči in zavaruje?

Če je na tem področju skoraj nerazumljiv, v tej osnovni misli nejasen, je pa naravnost skrivnosten na področju predloga, da bi se ustvaril poseben odbor ministrov »za koordinacijo državnih poslov«, ki se bo moral brigati za »sporazumno reševanje vseh važnih državnih poslov«. Mikalo nas je poiskati v istem načrtu sledove pristojnosti tega odbora na konkretnih primerih, naleteli smo pa le na »posebni državni odbor za ureditev uprave«, ki ne more biti hkrati ta »posebni odbor ministrov«. Opraviti imamo spet z zametkom, ki ga avtor ne izvede in katerega smisel je nemogoče uganiti.

Take so osnovne misli dr. P. glede »glavnih načel naše notranje preureditve«.

P. O.

Končano politično poglavje

Zadnje nedeljo je zasedal v Belgradu širši glavni odbor JRZ. Na tej seji je bil izključen iz stranke njen ustanovitelj in dosedanji njen predsednik dr. Milan Stojadinović. Hkratu z njim je bilo izključenih iz stranke več njegovih političnih prijateljev, med katerimi utegneta biti najbolj znana bivša ministra Gjura Janković in Dušan Leticia. Saj sta obem s Stojadinovićem vneto oznanjala in izvajala jugoslovenski centralizem.

Vse to pa se je zgodilo komaj pol leta potem, ko je zdrknila Stojadinoviću politična moč iz rok!

S to izključitvijo je bil prav za prav samo še pritisnjen uradni pečat na politično listino, ki opravlja z dr. Stojadinovićem kot političnim pojavom. Danes ne pomeni nič človek, ki je skoraj štiri leta neomejeno odločal o naši usodi. In da tak človek danes nič več ne pomeni, dokazuje, da njegova današnja ničevnost ni slučajna, da je marveč pogojena v njegovi osebnosti in v sestavi, ki ga je zasiopal. In še to dokazuje, da je ves sestav, ki je Stojadinovića spravil na površje in spet pokopal pod seboj, nekaj nenaravnega in zato nezdravega. Samo šibke osebe odlete tako brez odpora. Močna osebnost ostane močna in vplivna, četudi je morebiti po zakonih političnega razvoja izrinjena iz oblasti. Povprečniki so pa kakor figure lutkovnega gledališča: nevidna roka jih potisne na oder, da tam govorijo, ko da bi bile pravi, odrasli ljudje. Ko pa opravijo svoje delo, jih vrže v zabojo, in spet niso drugega, ko nežive lutke, komaj radovednost zbujujoče.

Tisti, ki se mu zaradi preučevanja naših političnih razmer zdi koristno, da razmišlja o pojavu, kakor je bil dr. Stojadinović, in o njegovem koncu, bo storil prav, če ga primerja z njegovim prednikom. Tudi ta je dosegel v petomajskih volitvah — pri nas v Sloveniji zlasti s pomočjo petomajskega bana dr. Puca — čudovito »zmago«. Njegovi »neomajno zvesti« pripadniki so zasedli skoraj vse klopi v skupščini. Sicer je res, da Jevtić sam v tisto neomajno zvestobo ni preveč verjel — poznal je pač sam svojo vrednost in pa načine, ki so mu te pripadnike prinesli. Zato je moral vsak poslanski kandidat, preden ga je Jevtić sprejel na svoj seznam, podpisati nekakšno

izjavo večne zvestobe, podobno tisti, s katero prigajajo vojaki. Pa ni nič pomagal: na tak volivni seznam niso sploh mogli priti ljudje, ki bi imeli smisla za take npravstvene vrednote. Kajti zvestoba zahteva ali izredno močno pravno in umsko osebnost, ali pa močan, jaseen, npravstven ljudski politični program, s katerim je kaka oseba nerazdružno zvezana.

Jevtić je bil daleč od tega, da bi bil spolnil prvo zahtevo, njegov politični program pa je bil dolgočasen odtisk edinstvenih puhlosti brez sleherne samostojne in nove misli. Naravnost npravna zahteva za npravnega človeka je bila zategadelj, da takemu človeku ne drži zvestobe, pri čemer pa seveda ne mislimo načenjati vprašanja, kolikšne npravne vrednosti je mogla biti obljuba zvestobe prav temu človeku.

Čudovito podoben Jevtiću kot političnemu človeku je bil dr. Stojadinović, in zato ni čudno, če je bil tudi njegov konec enake zvrsti. Nič ni pomagal, če je še pred pol leta prinašala »Samouprava« vsak dan sliko prijazno se smehljajočega »voditelja«, da bi ga vsaj lahko spoznali vsi, katerih politična dolžnost in življenjski namen naj bi bila, da so vodeni od njega. Nič ni pomagal, če je pošiljal na javne stroške jugorasovce v fašistične tečaje in če so ga zato morali po fašistično pozdravljati v zbornem pozdravu: vodja — vodja. Bil je pač tipičen povprečnik, in ko je dosegel v oblasti višino, ki zahteva nadpovprečnega človeka, se mu je zvrtele v glavi, pa ni niti mogel, a kaj šele hotel slišati resnico in videti dejstva.

A ne more se znajti še danes, ko je z višine oblasti precej trdo priletel na tla politične resničnosti. Privzel je nekdanji Živkovićeve edinstveni politični repertoar, tistega, ki že ob svojem rojstvu ni imel življenjske sile in ki se mu betežnost z leti gotovo ni zmanjšala, tistega, ki vanj danes niti Živkovića sam ne verjame več, pa misli, da bo z njim, preživel, spodkopal Cvetkovića, ki je prišel za njim in je torej najmanj časovnorazvojno pred njim.

A ljudje, ki se ne znajdejo, ki nič ne pomenijo, pa bi hoteli pomeniti in misliti, da pomenijo, taki napravljajo samo komične vtiske.

Podržavljene lekarne

»Večernik« je po »Novostih« posnel novico, da se baje pripravljajo podržavljenje lekarn, kar da bi bilo zategadelj dobro, ker bi se pocenila zdravila, mnogo brezposelnih lekarnarjev bi pa prišlo do službe. Pri tem trdi »Večernik« kratko in malo, da bodo ljudske množice lahko dobile v podržavljenih lekarnah zdravila po najnižjih cenah, medtem ko si jih danes niti kupiti ne morejo.

Mi moramo reči, da nimamo tako trdne vere. Skušnje s podržavljenimi obrati nas uče ravno narobe: vse je po navadi dražje in vse je po navadi slabše. Kajti za podržavljenje katere koli gospodarske panoge je treba ne samo v vsakem pogledu usposobljenih, npravstveno visoko stoječih, od strank nekorumpiranih nameščencev, ampak tudi od raznih političnih sestavov in strankarskih mogočencev neodvisne uprave. Saj vendar vsak ve in vidi, kam pride uprava, ki jo vodijo strankarji po strankarskih vidikih in v strankarsko korist. Izobrazba, znanje, spretnost in vestnost nameščencev — vse to so postranske stvari, poglavitna pa je tista, da si vnet in zvest pripadnik stranke in da tuliš z njo. Pri nas bo treba torej še mnogo politične in druge vzgoje, preden bomo za podržavljenje katerih koli gospodarskih panog zreli. K vsemu temu pa prihaja še centralizem, ta oče vsega slabega pri nas. Mar se »Večerniku« nič ne zdi, kako bi se pri nas podržavljenje lekarn dejansko izvedlo? Najprej bi prišel velik osrednji lekarniški urad v Belgradu z načelniki, podnačelniki, tajniki, pisarji in kar je še te vrste ljudi, vsi seveda sami zvesti udje porodice. Potem bi bilo komisij, da nič koliko: ene bi se vozile v zamejstvo, največ v Pariz, in tam kupovale in nabavljale zdravila, druge bi pa doma »preučevale« razmere, razmišljevale o ustanovitvi tovarn za zdravila in oddajale koncesije za te tovarne. Seveda bi se tudi takoj ustanovil lekarniški fond, iz katerega bi se pokrivali stroški za vsa ta potovanja in preučevanja. Dohodke pa bi imel fond iz primernih pribitkov na zdravila in pa od glave vsakega bolnika, ki bi ga nesreča zanesla v kako bolnišnico.

A kdor vse to pozna, komaj če se bo zmotil v računu, da bodo posledj zdravila tako nekako za 100% dražja. In pri tem se lahko zanesemo, da ne bo od podržavljenja vodila nobena pot nazaj, medtem ko bi bilo pri zasebnem lekarniškem sestavu še zmeraj mogoče marsikaj doseči in zboljšati, zlasti če bi se oblasti, zdravniške in lekarniške zbornice in pa seveda zdravstveni zavodi

in naprave potrudile in resno raziskale prave vzroke dragih zdravil. Pred nekaj meseci smo v našem listu navedli drastičen primer, ko je bilo zdravilo, kupljeno pri nas, precej več ko še enkrat dražje, kakor isto zdravilo, kupljeno v Italiji. Pri tem smo zlasti opozorili, da v tem primeru ni mogoče dolžiti carino draginje, kajti šlo je za francosko zdravilo, ki je zanj morala odračunati carino laška lekarna prav tako kakor naša. A seveda, naš slovenski lekarnar je dobil to francosko zdravilo čez Belgrad.

Na tem primeru vidimo, da vlada pri nas centralizem ne samo na političnem polju. Sleherna, še tako neznatna stvar je osrednjena v Belgradu. Tu bi se pa z odločno voljo dalo vendar marsikaj doseči. Sicer natančno vemo, da je vsakemu poskusku, osvoboditi se belgrajskega mešetarstva, pot s trnjem posuta, naš podjetnik ne dobi deviz od Narodne banke, oviran je tudi sicer pri nakupu in prodaji. Toda prav v tem primeru bi se dalo marsikaj narediti.

Najboljša pot bi bila po našem mnenju tale. Slovenski lekarnarji naj bi v zvezi z zdravstvenimi zavodi, kakor na primer Okrožnim uradom za zavarovanje delavcev, Trgovsko bolniško blagajno, raznimi zasebnimi bolnišnicami in v sporazumu z Zdravniško zbornico in morebiti še z medicinsko fakulteto v Ljubljani ustanovili nekakšen osrednji zavod za zdravila. Ta zavod naj bi tuja zdravila naravnost nabavljala in dobavljala, brez posredovanja kakega Kona Izakovića iz Belgrada. Razen tega in v prvi vrsti pa naj bi se tudi brigal, da bi se zdravila izdelovala doma. Za večino surovin tako ne bo v zadregi, zlasti rastlinske droge bi mu nudil naš apnenčasti svet v velikanski izberi. Saj je znano, koliko takih drog celo izvažamo, tako da je zaradi nesmotrnega in negospodarskega nabiranja nekaterim že ogrožen obstanek. Za take ogrožene ali redke ali zaščitene rastline, med katere spada na primer bolj in bolj redka volčja črešnja, pa naj bi se ustanovile plantaže, ki bi ob smotrnem vodstvu mogle znaten del svojih pridelkov celo izvažati. Tako bi ostal denar za zdravila po večini doma, zaposlili bi lahko mnogo naših kemikov, lekarnarjev in zdravnikov, in v nekem pogledu — plantaže in kar je z njimi v zvezi — bi celo lahko odprli vrata za čisto nov poklic.

A seveda, iniciativnosti je treba. Po birokratični poti, navezani na vojko, ni še nihče daleč prišel.

Opazovalec

To ni prav

»Slovenec« je objavil 5. julija tega leta v rubriki »Kaj pravite?« »premišljevanje« o pobijanju jetike. Anonimnemu dopisniku, kakor se zdi, ni nekaj ugajalo na letaku, ki je vabil na veselico protituberkulozne lige v Križah pri Golniku. Ta kratki zapisek mi je pa znova velik dokaz za nerazumevanje dela proti jetiki, ki ima tudi pri nas Slovencev prav lepo polje žetve.

Zelo dobro vemo, da se res malo čudno sliši, če vabi protituberkulozna liga na veselico s plesom. Vendar se pa mora vsak slovenski človek, spomniti dveh značilnih slovenskih lastnosti. Zelo žalostno je, če morajo idealni in delovni ljudje, ki še imajo voljo delovati v razmerah, ki vladajo pri nas, v borbi proti jetiki, ki nam pobere marsikakšno resnično potrebno življenje, pridobivati za svoje delo na takšen način potrebna denarna sredstva! Res je, g. anonimni dopisnik, morda bi se dala dobiti sredstva na kakšen drug način! Toda zdaj se odpira vprašanje — kje? Vsi tisti, ki bi bili poklicani, da to delo podpro z denarnimi in tudi moralnimi sredstvi, stoje ob strani, in čisto zro na delo tistih malo ljudi, ki se vztrajajo in garajo, s posmehom. Da, mi vsi vemo, da bi se morala dobiti sredstva! Če je dovolj sredstev za najrazličnejše zunanje nastope in parade, bi jih moralo v prvi vrsti biti dovolj za stvar, ki nas prizadeva pri korenini! In potem je še druga stran tega vprašanja, ki ste ga, g. dopisnik, sprožili — namreč ljudje! Ako poklicani ne nudijo dovolj, se je treba obrniti na ljudi! Poznate morda protituberkulozne tedne? Gotovo! Čisto gotovo pa ne poznate njihovih uspehov. Povem vam lahko — sramota za vse slovenske ljudi! In kako torej še od ljudi dobiti nekaj? Zelo zanimivo — z veselico, morda celo plesom, gre marsikaj, in tudi nekaj denarja se zbere! Tako je in nič drugače! Vse poti je treba ubirati, kajti sila je velika!

Prav zato se mi pa zdi, da g. anonimni dopisnik ni ob pisanju svojih »misli« o borbi proti jetiki dosti mislil na vprašanje jetike pri Slovenceh! Toda vedeti bi moral, da je bila naša država že leta 1954. prva po umrljivosti za jetiko v Evropi in da smo bili na petem mestu za njo že mi Slovenci! Koliko se je ta številka izpremenila v našo korist? — Kratko povedano: žalostnega »re-

korda« nam doslej ni odvzela še nobena druga država! Zastavo še torej vedno nosimo. Vse vprašanje dobi jasen odgovor šele ob številkah, ki so tu naravnost strašne. Naj jih nekaj prav na kratko navedem. Vsako leto umre v naši državi okroglo 56.000 ljudi za jetiko. V Sloveniji znaša ta številka okroglo 1500 ljudi na leto. Z drugimi besedami se to pravi, da zgublamo vsako leto toliko mladih moči, ki bi nam pri delu, ki ga moramo danes v tem važnem času storiti, lahko mnogo pomagale. Pomisliti moramo, da je jetika predvsem bolezen mladih ljudi, saj je največja umrljivost za njo od 20. do 25. leta, ko znaša umrljivost 22 smrtnih primerov na 10.000 ljudi. Mislim, da je g. dr. R. Neubauer izračunal **strašno številko**, ki neusmiljeno pribija dejstvo, da vsako uro umro pri nas štirje ljudje za jetiko. Če še zraven tega pomislimo in vemo, da je prišlo leta 1954. povprečno na vsak smrtni primer za jetiko pet bolnikov s težko, odprto jetiko, in da dejansko ta številka iz leta v leto raste, nam je, upam, ta stran slovenskih zmožnosti dovolj jasna in razumljiva.

Z ozirom na vse to pravim v imenu nas vseh, ki smo zaznamovani z dvojnimi rdečim križem in črkami »TBC«, da je velika krivica in pravo zlo, napadati ljudi, ki imajo še ob takšnih prilikah in v razmerah, ki so pri nas, voljo do dela in borbe proti jetiki, ki jo smemo upravičeno šteti za našo narodno bolezen! Obenem pa vabim dopisnika, da nam pove, kako je izpolnil svojo, pa tudi krščansko dolžnost do bolnega bližnjega ob letošnjem protituberkuloznem tednu!

Te kratke misli pa naj bodo obenem tudi opozorilo vsem slovenskim ljudem, predvsem pa vsem tistim, ki so v prvi vrsti poklicani, da bi tukaj pomagali, pa so stali ob strani.

Mislimo vendar na čas, ki je vedno bolj poln čudnih in nič dobrega obetajočih zapletljajev; mislimo na razmere, v katerih moramo živeti; mislimo na svojo slovensko zemljo, ki je postavljena prav gotovo na tako važno mesto v Evropi, da malokatera tako. Vsi smo si edini v tem, da hočemo to zemljo ohraniti za vsako ceno svobodno! Bodimo si še edini v logičnem izvajanju tega našega prvega načela, da namreč potrebujemo prav zato na tej zemlji tudi fizično močan in odporen rod ljudi! Če pa danes v Sloveniji boleha zraven drugih boleznih skoraj vsak peti človek za jetiko,

Tvoje perilo potrebuje blago

SCHICHTOVO

TERPENTINOVNO MILO

...in za namakanje žensko hvalo

se to z drugimi besedami pravi, da smo v oziru fizične odpornosti močno močno izpodjedeni! In to vprašanje gotovo dovolj prizadeva naše splošno narodno vprašanje, predvsem pa vprašanje naše narodne odpornosti in obrambe! **mkv.**

Skrbi slovenskih železničarjev

Pred kratkim so spet zborovali jugoslovanski železničarji in ugotovili v obširni spomenici, da je njihov položaj posebno na področju ljubljanskega železniškega ravnateljstva nevzdržljiv.

Že nekajkrat smo se ukvarjali s pritožbami naših železničarjev. Leto za letom so prav za prav iste. In leto za letom tudi bodo iste. Prav dotlej, dokler ne bo zlomljena moč koruptnega jugoslovenskega centralizma in dokler ne bomo imeli Slovenci pravice in mogočnosti, da upravljamo vse svoje stvari, torej tudi svoje železnice sami.

Kajti stiska slovenskega železničarja je v tem, da dela in gara, tako da donasajo slovenske železnice skoraj četrtino vseh državnih dohodkov, da pa se ta denar v smislu in duhu jugoslovenskega ne sme porabiti za njegove potrebe in potrebe slovenskih železnic.

Dobro pa bo, če spet v kratkem podamo najvažnejše točke te spomenice. Naj vsak vidi in ve, kako žive in kakšne težave imajo tisti, ki delajo v eni izmed najvažnejših panog našega gospodarstva.

Osebjem ljubljanskega železniškega ravnateljstva ima posebno težak položaj. Službo opravlja v pokrajini, kjer je draginja največja, ima pa po drugi strani razmeroma manjše dohodke, kakor osebjem drugih pokrajin. Te dohodke jim je zlasti še zmanjšalo dejstvo, da so se podražili kmečki pridelki, ki jih železničar mora kupovati, niso se mu pa povišali tudi obenem njegovi prejemki.

Železničarji se zato čedalje bolj pogrezajo v dolgove, zadovoljni morajo biti z neprimernim, nehigieničnim stanovanjem in prav tako obleko in obutvijo. Zato se širijo med njimi bolezni, zlasti jetika.

Ob tem slabem zdravstvenem stanju in ob teh nezadostnih prejemkih pa tlači slovenskega železničarja še prezaposlenost v službi. Velikokrat so železničarji v Sloveniji to svojo prezaposlenost v primeri z zaposlenostjo železničarjev v južnih pokrajinah s številkami dokazali. Ni se pa doslej še prav nič zgodilo, da bi se že kedaj osebjem porazdelilo enakomerno po posameznih ravnateljstvih. Pri nas je več dela in zato osebja manj, drugod je pa več osebja, pa zato manj dela. Zato tudi slovenski železničarji niti do pristoječega jim letnega dopusta ne pridejo. Prav tako jih mnogo ne more v pokoj navzlic polnim službenim letom.

Medtem pa, ko na eni strani vzdihujejo železničarji zaradi preobremenjenosti, morajo železniški delavci proti svoji volji počivati včasih po več dni na teden. Delavci so namreč plačani od dneva, in tako si železniška uprava lahko prihrani precej denarja, če da tem počitek, pa potem na mesec plačane železničarje zato tem bolj upreže. Kajti poglavitno je in ostane, da odračunjujejo slovenske železnice četrtino dohodka vseh državnih železnic leto za letom v Belgrad. Pri tem je treba še pomisliti, da so mezde železniških delavcev tako nizke, da niti ob polni zaposlitvi ne dosegaajo za obstanek potrebnega dohodka.

H koncu pričakuje spomenica, da bodo »poklicani faktorji« vendar kedaj resno vzeli njihne težave in zahteve v pretres.

Mi smo že zgoraj povedali, kako mislimo o tej stvari. Dokler ne bo vsa naša uprava postavlje-

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

na na zdrave podstave popolne samouprave, pušite vsako upanje. Zato delajte v tej smeri.

A obenem bi bilo dobro, če bi si tudi železničarji sami takole včasih izprašali vest, če niso doslej po navadi podpirali ljudi in sestavov, ki so bili njim v škodo. Pri volitvah in drugje. Saj to se jim mora le zdeti, da ni prišel ta upravni sestav, zaradi katerega sedaj vzdihujejo, kar tako sam iz sebe, ali pa da je celo padel iz nebes.

Kako se plačujejo kmečki dolgovi

V Sloveniji so odplačali letos kmečki dolžniki, kakor seveda tudi druga leta, največ kmečkih dolgov, namreč 1.74%, v Belgradu samo 1.23%, v Zagrebu 0.82%, a najmanj v Bosni, namreč samo 0.79%. Pri tem je treba spet kedaj pokazati na to, da je naš kmet tako po kakovosti kakor po obsegu zemlje gospodarsko najslabotnejši, zlasti v primeri s srbskim in slavonskim kmetom. Saj je znano in dognano, da mora mestoma vložiti v krušno žito dvakrat toliko dela in stroškov, kakor bi ga stala moka na trgu, če bi imel zanjo seveda denarja.

Če se bo tako neredno in nezadostno plačevanje kmečkih dolgov izven Slovenije nadaljevalo, ne bo mogla Privilegirana agrarna banka denarnim zavodom plačevati anuitet. Nasledek pa bo, da bo treba primanjkljaj prevaliti na kogar koli, ali na državno blagajno, ali pa, kar je v tem primeru bolj verjetno, na denarne zavode. Prevalilo se bo pa seveda spet v enaki meri, ne glede na odplačane dolgove, in tako bo Slovenija ob blaženem nacionalnem centralizmu spet kedaj dvakrat prizadeta: ob rednem plačevanju in pa ob plačevanju primanjkljaja za pokrajine, kjer se kmečki dolgovi niso redno vračali.

Še ena podoba jugoslovenskih dni

Te dni je bil upokojen generalni ravnatelj Poštne hranilnice dr. Milorad Nedeljković. Znano je, kako je prišel na svoje mesto, prej učitelj na neki srednji šoli. Po pokroviteljstvu čaršije je dobil vodstvo denarnega zavoda, ki ga je organiziral Slovenec in ki je moral seveda takoj iti, ko je opravil svojo dolžnost. Kajti na čelu zavoda, ki razpolaga z milijoni, tam smejo biti samo ljubljenci porodice. Sposobnost pa je v takih primerih zmeraj bolj postranska zadeva.

Od njegovega ravnateljstva so se slišale čudne stvari. Izdajal je razne knjižice, ker bi pa njegove modrosti najbrž nihče ne bil bral, jih je pošiljal imetnikom poštnočkovnih računov tako rekoč uradno, da bi se mu vsaj ne mogli umakniti. Tudi v našem listu smo že omenili njegove državnopravne nauke, ki so samo spričevali njegovo popolno nevednost v državoslovnih vedah. Uveljavljaj pa se je z njimi na ta način, da je vneta trobil na centralistični, velikosrbski rog, in za take izdelke je bilo v centralističnih listih zmeraj prostora, pa če je bila njihova umska vsebina še tako borna, obrazložba in umovanje še tako klavrno. Kdor ni verjel v njihno visoko umsko raven, je bil preprosto separatist in sovražnik »edinstvene« domovine, v kateri so pač pripadala ljudem, kakor Nedeljkoviću, vsa najboljša mesta. A ti ljudje so seveda natančno vedeli, da bi v demokratični državi, v taki, kjer bi imeli tudi Slovenci in Hrvatje kaj besede, zanje prenehali zlati časi.

Sicer se pa mora Nedeljkoviću priznati, Belgradu in čaršiji je bil zelo koristen. Na njegovo pobudo je postavila Poštna hranilnica v Belgradu velikansko palačo, ki bo stala z vso opravo blizu 100 milijonov. Palača je bila sezidana s slovenskim in hrvaškim denarjem. V tem je pač tudi rešitev uganke. Vedel je Nedeljković, da se centralizem ne bo mogel dolgo držati. Pa si je mislil: zazidajmo kar največ slovenskega in hrvaškega denarja v Belgradu, mili čaršiji v korist. In ko pride obračun, bodo Slovenci in Hrvatje sicer pobrali svoje vloge, palača pa ne bodo mogli odnesti, ta ostane nam, to so bili pač upravni stroški. Pri takem gospodarstvu ni čuda, če Poštna hra-

nilnica ni imela za najpotrebnejše stvari in najnujnejša posojila pri nas denarja. Še za posojila javno pravnih teles je bilo treba posredovanj in moledovanj da nič koliko, preden je Poštna hranilnica dovolila, da se samo del slovenskega denarja naloži tudi v Sloveniji. A navedli smo prav tako v našem listu primer, ko je dobil posestnik iz belgrajske okolice od državnih zavodov, med njimi seveda tudi od Poštne hranilnice, šestkrat večje posojilo, kakor je bilo njegovo posestvo vredno, medtem ko ga pri nas ni bilo dobiti, pa če je bilo posojilo magari pupilarno varno. Zakaj se je tako godilo, si lahko vsakdo misli.

Da nekoliko spopolnimo sliko centralista in Velikosrba Nedeljkovića in sploh vse jugoslovenske dobe, naj opozorimo še po »Jugoslovenskem Lloyd« na dejstvo, da je uvedel Nedeljković v bilancah Poštne hranilnice navado, po kateri se ni moglo nikoli vedeti, katere kraje in koga pospešuje ta državni zavod s svojimi krediti in odkod je dobival toliko let največ denarnih sredstev. Slovenci in Hrvatje pač niso smeli zvedeti, kako se gospodari z njihovim denarjem in v kakšne namene se porablja, a še manj, kako malo je srbskega denarja v Poštni hranilnici. Kajti vsaka številka bi bila vpila zoper centralizem.

V »Obzoru« od 12. t. m. beremo tudi zanimiv primer, kako je ravnal Nedeljković s podrejenimi uradniki Hrvat. Sarajevsko podružnico Poštne hranilnice je vodil dolga leta Hrvat dr. Pero Erzin. Tega je prestavil Nedeljković v Belgrad in mu dal tam ponižujoč položaj arhivnega uradnika. Da pa Erzinu, pravniku in finančnemu strokovnjaku, še bolj oteži in zagreni položaj, ga je podredil nekvalificiranemu uradniku, bivšemu orožniku. In ko je Erzin kot Hrvat pri zadnjih volitvah glasoval seveda za dr. Mačka, ga je Nedeljković, hkrati z dvema drugima hrvaškima uradnikoma, sredi zime vrgel iz uradnega stanovanja.

Ena nevesela slika centralističnih jugoslovenskih dni. A koliko jih še bo, ko bo dana mogočnost, da se dožene in pove vsa resnica.

Pomen rusko-japonskih spopadov

Glede na rusko-japonske spopade v Zunanji Mongoliji piše »Neue Züricher Zeitung« med drugim:

Najprej postaja jasno, da je Japonska, ko se je zdelo, da s svojim letalstvom ne more tekmovati z Rusijo, kljub zahtevam kitajskega bojišča vendar na ruski meji postavila letalske oddelke, ki se po številu lahko merijo z ruskimi. Očitno manjka na rusko-mongolski strani potrebne vojaške pripravljenosti; dejansko je neki sestavek moskovskih »Izvestij«, očitno glede na izkustva z mandžurske meje, tožil, da je vojska in zlasti vojaška pomožna služba glede na disciplino in čuječnost zelo pomanjkljiva. Vsekako se Rusom še ni posrečilo, da bi bili vojake »mongolske ljudske republike« tako izurili, da bi bili sposobni, uspešno se braniti zoper Japonce. Pa tudi pravo rusko vojaštvo, ki stoji na straži na Daljnem Vzhodu, je očitno mnogo manj sposobno, kakor izbrana krdedela, ki jih kažejo sovjeti na manevrih in paradah zamejnim opazovalcem. Če se je ruskim nadomestnim silam v teku zračnih bojov posrečilo premagati Japonce, tedaj to še ne pomeni, da bi jih bilo dovolj na razpolago, če bi prišlo do »prave« vojne in če bi dobila Japonska na Kitajskem proste roke. Če je imel napad pri jezeru Buir-Nor namen, podobno kakor svoje dni na griču Čangkufeng, preskusiti bojno vrednost ruskih mejnih krdel, tedaj se zdi, da Japonski ni treba biti nezadovoljni z dobljenimi skušnjami.

Mi seveda nimamo nobenih stvarnih podstav, iz katerih bi lahko presojali vrednost ali nevrednost rusko-sovjetskih vojsk. Ali prav lahko je mogoče, da je domneva švicarskega dnevnika upravičena. Kajti vojska, v kateri vsak hip ustrelje kakega višjega častnika, v kateri je bilo v kratkem razdobju od petih maršalov ustreljenih troje zaradi »veleizdaje«, tako vojska res ne more biti na višku, da rabimo kar najpohlevnejšo besedo. Dušeslovno nujno je pač, da zgubi vojska ob terorju čut za inicijativnost in odgovornost, a brez te ostane samo slepa pokorščina, kar je za vsako vojsko premalo, še prav posebno pa za novodobno z njenim zamotanim, težko preglednim tehničnim ustrojem, ki zahteva samostojnost, odločnost in največjo smotrnost.

„Krik ranjene mladosti“

Tak je naslov zbirke pesmi, ki jih je zložil Avgust Fabjančič, vojak-invalid, in ki obsega na 54ih straneh po njegovi navedbi v naslovu »sonetni venec in druge pesmi, ki so vzevetele na krvavih poljanah doberdopskih«. In v uvodu jih označuje sam, da so »izraz mlade duše tistih dni, ko so življenja ugašala kakor sveče v viharju, ko so dobrine narave in človeškega uma služile razrušitvi pojma ljubezni do sočloveka,.... in se je peia božja zapoved „Ne ubijaj!“ izbrisala iz

* Naroča se pri Oblastni odboru Udruženja vojnih invalidov v Ljubljani, pri Krajevni invalidskem odboru v Ljubljani in Sevnici in pri Zvezi bojevnikov za 8 din.

desetih božjih zapovedi...« Kot 18 letni fant je pesnik doživel grozo vojne. Ta groza ga je zaznamovala za življenje. In iz te groze so nastale pesmi.

Današnji čas ni naklonjen poeziji v vezani besedi. Mimo znanstvenih, ali bolje in natančnejše, znanstveno tehničnih knjig, potrebnih zaradi poklica in v življenjskem boju, torej iz strogo utilitarističnih vidikov, bere raje zabavno berilo, zabavno v najožjem pomenu besede. Romanika zunanjih dogodkov in zapletljajev, ki vrhuje v detektivskih in pustolovskih povestih, to ga zanima in vleče, romantika osebnosti in družbe in duše, to ne, misliti bi moral človek malce zraven, in še vest bi se mu utegnila zbuditi — same nadožnosti. Razen tega pa tudi za take stvari nima časa, sicer bi nazadnje zamudil to ali ono športno prireditev in prezrl najnovejše rekorde.

Zmaga civilizacije nad kulturo!

Pesnika je težko uvrstiti v kakšno »solo« ali ga razložiti iz kakšnega »izma«. Nima novih razodetij, toda ob vsaki pesmi je prislunil, narodni in umetni, in mojster-učitelj mu je bil Prešeren, celo v toliki meri, da zveni včasih ritem Prešernovih pesmi iz njegovih, zlasti iz njegovega sonetnega venca. Ta vpliv pa je bil samo dober zanj, da ni nikjer zašel v tisto malomarnost, ki ubija ritem in poezijo z njim. Vendar pa ni Fabjančič s tem nikjer zatajil svoje osebnosti ali jo izmaličil v mehničnega posnemovalca. Ostal je samostojen, nekoliko sentimentalni, nikjer »narejen«. In njegova trpkost in zagrenjenost ne preide nikoli v resignacijo.

Morebiti ga pa predstavimo najbolje, če navedemo njegov »Sonet« II.:

Z neba so padale snežinke bele,
postale bele so gore, doline,
nebesne videti ni več modrine,
ne svetlih zvezd, ki prej so mi blestele.

Otožne misli dušo so objele
in jo obdale kakor sneg planine...
Jaz vzbujal sem pretoklosti spomine.
Mladost, zakaj so rože ovenele?

Kje si življenje, ti pomlad zelena,
ki cvet radosti dar je roke tvoje?
Za tabo duša toži, srce plaka.

Iztrgala me burja je ognjena
z objema mehkega v vrtince svoje,
kjer smrt poslednji dar je siromaka.

Mali zapiski

Državna tiskarna kot založnica

Povedali smo že, kako je Stojadinovićevega vlada ustanovila v Belgradu popolnoma nepotrebno državno tiskarno, ki je veljala državo nad 50 milijonov dinarjev. Povedali smo tudi, da jo je ustanovila, čeprav niti obstoječe tiskarne nimajo dovolj dela in četudi so bile celo srbske tiskarne zoper njo kot popolnoma nepotrebno. Opozorili smo tudi, da sta za take stvari v Belgradu Stojadinovići in njegov danes prav tako politično izločeni — politični prijatelj, finančni minister Letica, zmeraj našla denarja, za ljubljansko bolnišnico, res potrebno ustanovo, ga pa nikoli ni bilo.

Državna tiskarna je danes to, kar je vsak lahko že vnaprej vedel: založnica srbskih knjig. Vsak teden jih po nekaj založi in izda. Zadnji teden na primer »Spise sv. Save i Stevana Prvovjenčanega« in zbirko skic belgrajskega grafika Ljubana Ivanovića »35 godine slikanja oko Beograda«.

Napredek posebne vrste

V pariškem ruskem dnevniku »Posljednja novosti« priobčuje M. Aldanov vrsto sestavkov o sarajevskem umoru. Pri tem ugotavlja velikanski razloček med takratnim in današnjim varstvom važnih političnih oseb:

Tehnika varstva visokostojecih ljudi se je v tistih časih močno ločila od sedanje. Vsi Petrograjci vedo, da se je car vozil po prestolnici skoraj brez varstva, ali pa s takšnim, ki bi ga ne bilo moglo varovati. V zgodnji mladosti sem videl Franca Jožefa na dunajskih ulicah, — počasi se je vozil v odprtem koleslju, a niti pred njim niti za njim ni bilo nobenih stražnikov. Diktatorji naše dobe so to tehniko zelo pognali naprej: v Moskvi imenujejo menda ulico, po kateri se včasih pelje Staljin, »Špikadiljo«, — toliko je v njej »špikov«.

Politična zgodba

Tole značilno zgodnico si pripovedujejo Lahi, da pokažejo tesno povezanost in tudi odvisnost svoje domovine od osi in seveda — od Nemčije:

Lepega, jasnega, sončnega dne se je sprehajal grof Ciano, laški zunanji minister, po Rimu z razpetim dežnikom. Ljudje so se čudili: »Tak lep dan, pa razpet dežnik, kaj naj to pomeni?« Pa odvrne Ciano: »V Berlinu dežuje.«

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.